

Arvid Carlsson.

MINNETALE OVER PROFESSOR ANDERS OMHOLT

holdt på møte 7. desember 2017

Av professor Alv Egeland

Anders Omholt døde 30. april i 2017, 90 år gammel. Han var født i Oslo og tok artium i fredsåret 1945, ble cand.real. med fysikk hovedfag ved Universitetet i Oslo (UiO) 1953, og dr.phil. samme sted, i 1959.

Omholt's mange imponerende meritter ved universiteter og i norsk forskningspolitikk er omtalt. Kort etter han ble utnevnt til professor i fysikk i 1963, ble han valgt til instituttbestyrer ved Fysisk Institutt og i perioden 1969 til 71 var han dekanus ved Mat. Nat. Fakultetet, UiO. Han ble medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi i 1965. Til stor overraskelse for hans kolleger ble Omholt – i 1971, nærmest *headhunted* som Avdelingsdirektør ved Norges Industriforbund, med ansvar for forskning og fremtidsstudier. I 1977 ble han ekspedisjonssjef i forskningsavdelingen ved Kirke- og undervisningsdepartementet. Etter bare ett år der ble han utnevnt til Direktør ved Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF), en stilling han hadde i ni år, da han – etter eget ønske, sluttet. I 1987 takket han ja til stillingen som fylkesmiljøvernssjef hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, hvor han sluttet i 1991. Også som pensjonist har han vært aktivt medlem av mange utvalg og komiteer, og han har også hatt en rekke oppgaver for Akademiet og for Norges Forskningsråd. Hans store mobilitet er høyst uvanlig for en fysikkprofessor i vårt land.

Denne listen over krevende stillinger viser at Omholt stadig søkte arbeidsoppgaver med store utfordringer. Innen de ulike organisasjoner har han satt spor etter seg. Hans administrative evner og store arbeidskapasitet har imponert mange. Han fikk til fulle demonstrert sine evner til konstruktivt samarbeid mellom ulike miljøer.

Det er som nordlysforsker og en kunnskapsrik venn jeg kjenner Omholt best. For å oppdatere sine fysikk-kunnskaper – både teoretisk og eks-

perimentelt, studerte han i perioden 1955–56 hos professor Bates ved University of Belfast, mens han året etter oppholdt seg ved Yerkes Observatory i Chicago hvor han studerte i miljøet til den kjente nordlysforskeren Joseph Chamberlain. Tilbake i Norge ble Omholt også en aktiv bruker av fasilitetene ved Nordlysobservatoriet i Tromsø. I slutten av 1960-årene fikk han permisjon fra UiO for å vikariere som bestyrer ved Observatoriet. Under hans ledelse ble det foretatt en kraftig opprustning av aktiviteten ved nordlysobservatoriet. Det var i denne perioden han sammen med professor Leiv Harang utviklet et nytt nordlysinstrument, en meget følsom lysmåler – som i dag blir kalt et nordlysfotometer, for kartlegging av ulike nordlysemisjoner med tidsvariasjoner ned mot 0,1 sekund. Spektroskopiske studier av nordlyset var det han prioriterte. Fotometer-instrumentet har fått en meget stor betydning for studier av nordlyset i romalderen. Det ble brukt i raketter som ble sendt opp fra Andøya og var meget viktig i den første europeiske satellitten – ESRO I/Aurora, som ble skutt opp 18. oktober 1968. Dette var den første satellitten hvor norske forskere hadde egne instrumenter for studier av nordlyset fra rommet.

Omholt har publisert mer enn 50 artikler om nordlys i internasjonale tidsskrifter. Mest kjent i dag er nok hans monografi *The Optical Aurora*, som utkom i 1969 ved Springer forlag i Tyskland. Han var også medforfatter på andre lærebøker for hovedfagsstudenter i romfysikk.

Anders Omholts 70-års-dag – i 1996, ble markert med et Festskrift kombinert med et seminar og en etterfølgende festmiddag i Akademiet. Han ble utnevnt til Ridder av 1. klasse av Den Kongelige Norske Sankt Olavs Orden for innsatsen for norsk vitenskap i 1968. Omholts evner som fysiker brakte vårt land helt fram i fronten av internasjonal nordlysforskning.

I 1963 kontaktet Omholt meg om at amanuensisstillingen etter ham var ledig. Jeg takket ja til stillingen, og et positivt samarbeid utviklet seg. Også da jeg noen år senere ble utnevnt til professor, trakk han i trådene. Da han sluttet ved UiO, overtok jeg flere av de forskningsprosjektene han hadde påbegynt. Vi har hatt et positivt samarbeid også etter han forlot universitetet – både hva gjelder vitenskapelige artikler og større avhandlinger, som lærebøker og proceedings fra flere store konferanser. Våre veier har krysset ofte, og jeg har lært mye av samarbeidet med Anders.

Hva husker jeg best? I 1960-årene var vi flere ganger samtidig på forskningsekspedisjoner, som normalt varte 2 uker omkring nymåne, til Nordlysobservatoriet i Tromsø. Det hendte ganske ofte – kanskje 50 % av tiden – at observasjoner ikke var mulig, hovedsakelig på grunn av været. Da satt vi time etter time og ventet på at det skulle klarne opp til et spennende nordlys.

I dag er det disse *ventetimene* hvor vi snakket om nesten alt mulig – og etter hvert ble godt kjent, jeg husker best. Da lærte jeg mye om analyse, ryddighet og orden i forskning. Anders var en systematiker som bygde på fakta.

Omholt var en hedersmann. Privat var han alltid beskjeden, nesten reservert om man ikke kjente ham. Vi alle satte stor pris på hans generøse samarbeidsvilje, hans åpenhet for andres ideer og hans konstruktive kritikk og inspirerende lederskap.

Takker for inspirerende godt forskerarbeid og lyser fred over hans minne!!